

Bea Zoer

Bea Zoer, bea_zoer@hotmail.com

Op dinsdag 19 juni jongstleden heeft het IvD-platform in samenwerking met de NVWA een workshop georganiseerd over inschatting van ongerief. Het ochtendprogramma werd ingevuld door Anne Dominique Degryse en David Anderson namens FELASA/ECLAM/ESLAV Working group en de Europese Commissie. Na de lunch ging dit over naar de inschatting van ongerief in Nederland. De opkomst was goed, de sfeer gemoedelijk en er werd tijdens de borrel nog lang nagepraat over inschatten van ongerief.

Als een rode draad door dag ging het gesprek ook over Harry Blom, de voorzitter van het IvD platform. Harry zou na de pauze een presentatie houden, maar hij was 4 dagen eerder overleden. De verschillende sprekers spraken hun goede herinneringen uit en Harry's visie op de Nederlandse ongeriefsinschatting werd meerdere keren benoemd. 'We moeten als Nederland mee met Europa.'

Tijdens de workshop van David en Anne Dominique werd het belang van het inschatten van ongerief uiteengezet. De inschatting vooraf helpt bij het afwegen: of het experiment optimaal is en het lijden van de dieren zo klein mogelijk. De monitoring tijdens het experiment helpt om binnen de grenzen van de balans tussen het lijden van de dieren en het nut van de verkregen resultaten te blijven. De inschatting van het werkelijke ongerief achteraf kan gebruikt worden om te kijken of er meer verfijning binnen een dergelijk experiment mogelijk is, kan helpen het dierenwelzijn te verbeteren bij volgende experimenten en is een manier om communicatie tussen verschillende betrokken partijen te verbeteren en bevorderen.

Casus en quiz

Vervolgens werden de deelnemers in groepjes van ongeveer tien personen ingedeeld. Elke groep kreeg een casus van een experiment. Daarbij moest een tabel (matrix) ingevuld worden met welke handelingen een dier zou ondergaan, welk ongerief hierbij hoort, welke mogelijk-

heden tot verfijning er zijn en wat de eindpunten binnen de studie zijn. De resultaten van de discussie werden daarna besproken.

Met deze casussen nog in het achterhoofd volgde een quiz waarbij iedereen in de zaal met behulp van stemkastjes kon aangeven hoe hij het ongerief van het dier in verschillende situaties in zou schatten. Daarna kwam de uitslag meteen op het scherm. Het werd al gauw duidelijk dat tussen de aanwezigen in de zaal veel discussie was over de mate van het ongerief in verschillende situaties.

Ongerief inschatting Nederland versus de EU

Na de lunch presenteerde de NVWA de cijfers van de ongeriefscores in Nederland en werden deze naast die van de EU gelegd. Het werd duidelijk dat in Nederland relatief veel als mild ongerief wordt ingeschat, terwijl binnen de EU relatief veel als matig ongerief wordt ingeschat. Binnen Nederland is er een trend te zien over de jaren richting minder 'mild' ongerief en meer 'matig' ongerief. De NVWA zal hier in een van de volgende nummers van Biotechniek verder op ingaan.

Ongerief laat zich niet optellen

Het NCad liet vervolgens zien dat het inschatten van ongerief vaak niet eenduidig is en kan, omdat er met allerlei facetten van een experiment rekening moet worden gehouden. Zo laat ongerief zich niet (altijd) optellen: een handeling met matig ongerief plus een handeling met matig ongerief is niet automatisch ernstig ongerief. Bij complexe protocollen met weinig herhaling wordt de inschatting van het totale ongerief helemaal lastig. Daarbij weegt de (herstel) tijd tussen handelingen ook mee. Het inschatten van ongerief bij gedragsstudies lijkt extra moeilijk omdat in dat veld geen richtlijnen zijn voor de inschatting van het ongerief. Er wordt verder in de EU-richtlijnen geen onderscheid gemaakt tussen soort, stam, behoeften van het dier, enzovoorts. Daardoor gaat de inschatting van het ongerief soms mank. Er is dus nog veel werk te verzetten om meer handvatten te ontwikkelen voor het juist inschatten van ongerief.

Democratische meerderheid

Tot slot legden Nelleke Verhave en Pieter Verbost de in de workshop gebruikte matrix met benodigde informatie om het ongerief te kunnen inschatten naast het formulier dat wij in Nederland gebruiken voor de projectaanvraag. De conclusie was dat de informatie die in de

matrix gevraagd werd, ook in dit projectaanvraagformulier naar boven komt. Daardoor is het mogelijk om ook met dit formulier bij de hand structureel de procedures te beschouwen en de mogelijke verfijningen en humane eindpunten te includeren. Op basis daarvan kan dan de uiteindelijke ongeriefsinschatting gemaakt worden. Vervolgens werd de zaal nog een laatste keer geactiveerd met voorbeelden waarbij onduidelijk hoe het ongerief ingeschat zou moeten worden. Bijvoorbeeld bij solitaire huisvesting van mannelijke muizen en vrouwelijke muizen. Iedereen in de zaal kon aangeven bij welke tijdsduur hij of zij vond dat het ongerief omhoog ging. Er waren grote verschillen van mening over de inschatting van het ongerief bij solitaire huisvesting. Uiteindelijk kon op basis van deze oefening wel een soort democratische meerderheid vastgesteld worden. Dit zou een manier kunnen zijn om tot een consensus te komen voor veel voorkomende procedures waarbij het lastig is om het ongerief in te schatten of de meningen erg verdeeld zijn.

Concluderend was het een dag die aanzette tot verder nadenken. Er zijn voorbeelden van casussen beschikbaar waarin het ongerief en de inschatting is uitgewerkt. Door nadrukkelijk gebruik van deze casussen in Nederland komt er meer overeenstemming met Europa. Meer casussen zouden beschikbaar moeten komen, bij voorkeur beschreven in samenwerking met Europese partners.

Voorbeelden van ongeriefsinschatting zijn hier te vinden:

- 1 Bijlage VIII van de EU richtlijn
- 2 European Commission (2013) Examples to illustrate the process of severity classification, day-to-day assessment and actual severity assessment.
<http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab>
- 3 http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/examples.pdf
- 4 Laboratory Animals 2018, Vol. 52(1S) 5–57

«